

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
Centrum ďalšieho vzdelávania

Ďalšie vzdelávanie v centre pozornosti na UK v Bratislave

**Zborník príspevkov zostavený ku konferencii so zahraničnou účasťou
na Centre ďalšieho vzdelávania UK v Bratislave**

Univerzita Komenského v Bratislave

Zborník príspevkov ku konferencii so zahraničnou účasťou pri príležitosti:

- 15. výročia založenia Centra ďalšieho vzdelávania UK v Bratislave
- 30. výročia založenia Univerzity tretieho veku UK v Bratislave
- 60. výročia založenia Ústavu jazykovej a odbornej prípravy cudzincov a krajanov na UK v Bratislave

Recenzenti:

- prof. PhDr. Gabriela Lojová, PhD.
- prof. PhDr. Jozef Baďurík, CSc.

Zostavovateľka:

- PhDr. Nadežda Hrapková, PhD.

Konferencia „Ďalšie vzdelávanie v centre pozornosti na UK v Bratislave“, ktorá bola plánovaná v termínoch 16. - 17. marca 2020 a 26. – 27. októbra 2020, sa z dôvodu COVID-19 neuskutočnila.

Zborník je vydaný ako elektronická publikácia.

Za jednotlivé príspevky zodpovedajú autori.

Obsah

Obsah	3
Príhovor prorektorky UK v Bratislave Zuzany Kovačičovej	5
Úvod	6
ROKOVANIE V PLÉNE	7
Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave, Tatiana Ilavská	7
Archív Univerzity Komenského v Bratislave – pamäť univerzity, Mária Grófová	13
Fondy vo vzdelávaní dospelých, František Kašický	28
1. SEKCIA Vzdelávanie cudzincov a krajanov, slovenčina ako cudzí jazyk	34
Online výučba v Jazykovej a odbornej príprave cudzincov a krajanov ČĎV UK, Dana Krajčiová, Katarína Nevrllová, Eva Stružová.....	34
Pokusy o elimináciu interferencií v reči východoslovanských študentov pri osvojení si slovenčiny ako cudzieho jazyka, Jozef Bilský	37
Studia Academica Slovaca a ďalšie vzdelávanie lektorov a učiteľov slovenčiny ako cudzieho jazyka, Michaela Mošaťová, Helena Ľos Ivoríková	43
Komunikace znalostí z hlediska sémiotiky. Vývoj metod posuzování obtížnosti studijních textů, Jan Barták.....	48
Slovenčina ako cudzí jazyk v digitálnom priestore. Pragmatické aspekty využitia multimodálnych digitálnych komiksov pri tvorbe učebných materiálov, resp. pri záchrane ohrozených jazykov, Juraj Cigáň, Andrea Rebrová	53
2. SEKCIA VZDELÁVANIE SENIOROV	65
Univerzity třetího věku jako nástroj zkvalitňování života seniorů, Barbora Hašková, Svatava Kalná.....	65
32 let Univerzity třetího věku na Lékařské fakultě v Plzni UK, Tereza Pastirčáková , Libuše Čeledová.....	71
Kvalita vzdelávania seniorov na UTV UK v odbore Svetové náboženstvá z pozície vedúceho pedagóga a poslucháčov 3. ročníka, Monika Zaviš	72
Finančná gramotnosť vo vzdelávaní seniorov, Silvia Matúšová	80
Aspekty procesu zmeny vo vzdelávaní seniora, Dana Havranová	86
Klub Univerzity tretieho veku UK - história a súčasnosť, Ján Hrouzek	91

28 rokov Univerzity tretieho veku na Jesseniovej lekárskej fakulte UK v Martine, Janka Buchancová, Mária Šimonová, Ján Buchanec, Katarína Nezdobová, Mária Zanovitová, Viera Švihrová.....	92

3. SEKCIA VZDELÁVANIE PEDAGÓGOV, VEREJNOSTI A PROGRAMY PRE KARIÉRNÝ ROZVOJ..... 93

Andragogická podpora profesijného rozvoja učiteľstva, Ivan Pavlov	93

Produktivní spotřeba vzdělání. Nástin kritické analýzy zhodnocování vzdělanostního potenciálu, Jan Barták.....	98

Školská mediácia ako dôležitá téma ďalšieho vzdelávania pedagógov, Dušana Bieleszová, Zdenka Matulová Juríková	101

Asociácia slovenských arteterapeutov a možnosti ďalšieho vzdelávania pre pomáhajúce profesie, Katarína Kurčíková, Evka Ďurišová.....	107

4. SEKCIA INOVÁCIE VO VZDELÁVANÍ 116

Sociálne médiá vo vzdelávaní, Michal Bartošovič.....	116

Nestandardními metodami k nadstandardním výsledkům aneb Inovativní myšlení v prostředí změn, Jan Barták.....	120

Vplyv EFOS na rozvoj vzdelávania seniorov, Katarína Grunwald, Nadežda Hrapková	125

Prečo je dôležité vzdelávanie dospelých v regiónoch. Odporúčania projektu – Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých, Marta Jendeková, Zuzana Štefániková	132

Príhovor prorektorky UK v Bratislave

Vážené čitateľky, vážení čitatelia,

je pre mňa česť prihovoriť sa Vám pri významných jubileách Centra ďalšieho vzdelávania UK, ktoré spolu oslavujeme rok po dovŕšení storočnice Univerzity Komenského.

Už šesťdesiat rokov pripravuje súčasť ČĎV uchádzačov o štúdium v slovenskom jazyku, prispieva k šíreniu dobrého mena našich univerzít a k interkultúrnej komunikácii a medzinárodného porozumenia. Okrem prípravy na štúdium sprostredkúva cudzincom možnosť vnímať autenticky našu kultúru, naše tradície a náš spôsob života. Mnohí absolventi tejto prípravy a následného štúdia si Slovensko zamilovali tak, že sa rozhodli ostať tu pracovať a žiť.

Známkou vyspelej spoločnosti je, že poskytuje svojim občanom vzdelávanie po celý život, teda aj v postproduktívnom veku. Naša Univerzita tretieho veku už tridsať rokov vzdeláva záujemcov o štúdium z radov seniorov. Navzájom sa na nej o poznatky obohacujú jej študenti – seniori s učiteľmi, ktorí na UTV vyučujú. Sami vyučujúci zdôrazňujú, ako príjemné je učiť tých, ktorí si vážia hodnotu vzdelania a študujú s nadšením a láskou.

Prajem Centru ďalšieho vzdelávania UK aj obom jubilujúcim súčasťam veľa úspechov v ďalšej činnosti, nadšených učiteľov a usilovných študentov.

RNDr. Zuzana Kovačičová, PhD.

prorektorka pre vzdelávanie a sociálne veci

Úvod

Významné výročia na Centre ďalšieho vzdelávania UK v Bratislave v roku 2020 sú podnetom na zostavenie zborníka pod názvom *Ďalšie vzdelávanie v centre pozornosti na UK v Bratislave*. V úvode však je potrebné spomenúť, že aktivity zamerané na ďalšie vzdelávanie na pôde ČĎV UK sa významne dotýkajú stále aktuálneho 100. výročia Univerzity Komenského v Bratislave, ale neplánovane boli ovplyvnené aj celosvetovou pandémiou COVID-19, ktorá sa v mnohých aspektoch podpísala aj pod zmeny, ktoré okrem iného významne ovplyvnili vzdelávaciu činnosť na pôde UK. Najstaršia súčasť ČĎV UK - UJOP, ktorá bola otvorená v roku 1960/1961 ako stredisko pre prípravu zahraničných študentov na štúdium na VŠ na Slovensku, zaznamenáva šesťdesiat rokov svojej činnosti. Univerzita tretieho veku UK bola slávnostne otvorená 15. októbra 1990 a nedávno ukončila tridsiaty akademický rok vzdelávania seniorov. Obidva tieto útvary patria od 1. decembra 2004 pod Centrum ďalšieho vzdelávania UK v Bratislave, ktoré v rámci ďalších svojich útvarov realizuje pätnásť ročník vzdelávacích aktivít aj v oblasti jazykového vzdelávania, kariérneho, kompetenčného a kontinuálneho vzdelávania s programami pre verejnosť, funkčné a inovačné vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov, vzdelávacie programy pre krajanov – Slovákov žijúcich v zahraničí, vzdelávanie mediátorov a i. V roku 2019 sa v rámci ČĎV UK zapojilo do ďalšieho vzdelávania spolu 4771 frekventantov.

Univerzita Komenského v Bratislave a jej Centrum ďalšieho vzdelávania sa od otvorenia výziev európskych projektov zapája aj do projektov v oblasti vzdelávania dospelých, a to v programoch Sokrates, Grundtvig a dnes v programoch Erasmus+ zameraných na vzdelávacie, výskumné i kontaktné aktivity v rámci odborných stretnutí, učiacich sa i strategických partnerstiev i mobilít zamestnancov a výmeny vedeckých výsledkov i dobrých praxí. Centrum ďalšieho vzdelávania UK v Bratislave aktuálne rieši dva projekty Erasmu+ a to KA104 – Vzdelávanie dospelých v rámci projektu Teória verzus prax v jazykovej a odbornej príprave pre krajanov a KA204 – Strategické partnerstvá vo vzdelávaní dospelých v projekte Senior's Learning in the Digital Society.

Popri Rektoráte UK a ČĎV UK sú to aj samotné fakulty, ktoré sa orientujú na ďalšie vzdelávanie vlastných zamestnancov i absolventov fakúlt. Rozvojový projekt *Vzdelávanie pre informačnú spoločnosť*, ktorý UK aktuálne realizuje, sa zameriava popri inováciách v ďalšom vzdelávaní aj na systémové riešenia v rámci koncepcie zameranej na problematiku ďalšieho vzdelávania na UK ako celku s cieľom podpory jeho vedeckého smerovania. Zborník je rozdelený do štyroch častí tak, ako bola do rokovania sekcií rozdelená plánovaná konferencia, ktorá sa z dôvodu COVID-19 nemohla v plánovaných termínoch uskutočniť. Zamerania sekcií:

- Vzdelávanie cudzincov a krajanov, slovenčina ako cudzí jazyk;
- Vzdelávanie seniorov;
- Vzdelávanie pedagógov, verejnosti a programy pre kariérny rozvoj;
- Inovácie vo vzdelávaní dospelých.

V záujme získania nových informácií a výmeny vedeckých i praktických skúseností je dôležité venovať sa tejto problematike a zozbierať významné výsledky a dostupné odporúčania z rôznych pracovísk a inštitúcií vysokoškolského a ďalšieho vzdelávania, ktoré podporia implementáciu dobrých praxí vo vzdelávaní dospelých. Veríme, že tento zborník k tomu prispeje.

PhDr. Nadežda Hrapková, PhD.

zostavovateľka

ROKOVANIE V PLÉNE

Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave

Tatiana Ilavská

Abstrakt

Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave (CĎV UK) vzniklo v roku 2004 ako samostatne hospodáriaca súčasť Univerzity Komenského v Bratislave (UK) a zastrešuje ďalšie vzdelávanie na Univerzite Komenského. CĎV UK má široké portfólio svojej činnosti. Dva z jej útvarov píšú dokonca podstatne staršiu históriu ako samotné CĎV UK – Útvar jazykovej a odbornej prípravy cudzincov a krajanov a Univerzita tretieho veku. Okrem nich CĎV UK poskytuje aj Jazykové vzdelávanie a Kariérové, kompetenčné a kontinuálne vzdelávanie, kde zaraďujeme okrem vzdelávacích programov pre širokú verejnosť, aj vzdelávanie pre pedagogických a odborných zamestnancov a vzdelávacie programy pre krajanov – Slovákov žijúcich v zahraničí. V roku 2019 sa na ďalšom vzdelávaní organizovanom CĎV UK zúčastnilo viac ako štyritisíc sedemsto účastníkov. Rok 2020 znamenal pre CĎV UK vzhľadom na epidemickú situáciu súvisiacu s pandémiou COVID-19 množstvo zmien týkajúcich sa prehodnotenia obsahu, foriem i budúcich cieľových skupín vzdelávania.

Kľúčové slová: Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave, Jazyková a odborná príprava cudzincov a krajanov, Univerzita tretieho veku, vzdelávanie dospelých, vzdelávanie krajanov, vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov, akreditované vzdelávacie programy, COVID-19, dištančné vzdelávanie

Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave vzniklo na základe Rozhodnutia rektora ako pracovisko univerzity zriadené ako samostatne hospodáriaca súčasť, s účinnosťou od 1. decembra 2004. Zlúčili sa existujúce útvary ako bol Ústav pre jazykovú a odbornú prípravu zahraničných študentov UK (ÚJOP), Jazykové centrum UK, Referát celoživotného vzdelávania a Univerzita tretieho veku (UTV) pri UK, Centrum ďalšieho a celoživotného vzdelávania UK. Dve pôvodné, najstaršie súčasti sú funkčné dodnes - Jazyková a odborná príprava cudzincov a krajanov (ÚJOP, založený v roku 1960) a Univerzita tretieho veku (UTV, založená v roku 1990). Ostatné útvary prešli za pätnásť rokov rôznymi reformami a zmenami. Niektoré zanikli alebo sa stali súčasťou novovzniknutého útvaru Kontinuálneho, kompetenčného a kariérového vzdelávania (KKKV), ktoré sa venuje vzdelávaniu trom cieľovým skupinám - krajanom, pedagogickým a odborným zamestnancom a verejnosti.

História Útvaru jazykovej a odbornej prípravy cudzincov a krajanov (ÚJOP) začala v roku 1960. ÚJOP sa počas svojej existencie zapísal do povedomia cudzincov ako renomovaná vzdelávacia inštitúcia pripravujúca

zahraničných študentov v jazykovej a odbornej príprave na vysokoškolské štúdium na Slovensku. Prostredníctvom širokého portfólia ročných, semestrálnych a letných kurzov pre záujemcov o slovenský jazyk zviditeľňujeme a reprezentujeme slovenčinu, Slovensko a jeho kultúru. Okrem vzdelávacej činnosti, robíme certifikované testovanie slovenského jazyka ako cudzieho jazyka v súlade so Spoločným európskym referenčným rámcom pre jazyky, publikujeme učebnice slovenského jazyka ako cudzieho jazyka a skriptá na výučbu odborných predmetov pre cudzincov. Získali sme ocenenie Európskej komisie „Európska značka pre jazyky“, boli sme zapojení do celosvetového projektu „slovak.eu“ a európskeho projektu „Jasné-Alles klar!“ a niekoľkých projektov Erasmus+. Nesporne najvýraznejším výsledkom šesťdesiatročného pôsobenia Jazykovej a odbornej prípravy sú tisícky doterajších úspešných absolventov prípravy, Letnej univerzity, denných a večerných kurzov pre verejnosť. Vďaka presahu našej inštitúcie mimo Slovenska a medzinárodným kontaktom dôležitým významom zostáva nielen šírenie jazyka, tradícií, kultúry, ale najmä dobrého mena Univerzity Komenského v zahraničí.

Ročne na ÚJOPe študujú vo všetkých programoch v priemere tri až štyri stovky záujemcov o slovenský jazyk. V roku 2019 sa na ÚJOPe vzdelávalo 368 študentov z 52 krajín sveta. 205 absolvovalo krátkodobé vzdelávacie programy a 163 absolvovalo dlhodobé dvoj- a jedno semestrálne programy, ďalších 33 klientov získalo medzinárodne platné certifikáty v súlade so Spoločným európskym referenčným rámcom pre jazyky. Frekventantov akademického roku 2019/2020 sme dovzdelávali kvôli epidemickej situácii dištančne. Online vzdelávanie slovenského jazyka sa od tohto roku stáva našou doplnkovou formou aj pre nový akademický rok.

CĎV UK je lídrom vo *vzdelávaní seniorov*. Jeho súčasťou je *Univerzita tretieho veku (UTV)* je najväčšou a najstaršou UTV na Slovensku. Bola založená v roku 1990. Sme poprednou UTV v Európe i v medzinárodnom meradle. Ročne máme okolo dvetisíc starších študentov, v 40 študijných odboroch v takmer siedmych desiatkach študijných skupinách. Naším študentom ponúkame aj doplnkové vzdelávanie formou krátkodobých programov, ako napríklad cvičenie SM systém, kurz digitálnej gramotnosti a každoročný letný rekondičný ozdravovací pobyt a podobne. Do vzdelávacieho procesu je zapojených okolo dvesto lektorov ročne, prevažne z fakúlt UK, ako aj odborníkov z praxe. Máme desaťročnú spoluprácu s magistrátom hlavného mesta Bratislava, s ktorým každoročne organizujeme Letnú bratislavskú univerzitu seniorov. Aktívne sa zapájame do rozvoja vzdelávania seniorov aj v medzinárodnom kontexte. Od roku 2000 sme členmi vo výbore Medzinárodnej asociácie univerzít tretieho veku (Association Internationale des Universités du Troisième Age (AIUTA)), od roku 2003 sme predsedajúcou inštitúciou s pozíciou prezidenta Európskej federácie starších študentov (European Federation of Older Students (EFOS)), členom Výboru pre starnutie (Ageing Committee) pri OSN vo Viedni a členom Vedeckej komisie pre vzdelávanie seniorov v Šanghaji. Otvorenie 31. akademického roku na UTV je kvôli zhoršujúcej sa epidemickej situácii a vzhľadom na najohrozenejšiu časť populácie odložené do odvolania.

Vzdelávanie krajanov, t. j. Slovákov žijúcich v zahraničí pod odbornou garanciou našej inštitúcie je realizované pod finančnou záštitou MŠVVaŠ SR. Obsah jednotlivých vzdelávacích podujatí pripravujeme na základe predchádzajúcich požiadaviek krajanov, ako aj v nadväznosti na inovatívne vzdelávanie v slovenskom školstve. Každý rok pripravíme ponuku vzdelávacích programov – okrem programov realizovaných na Slovensku, aj výjazdové vzdelávanie priamo v krajinách našich krajanov. Programy predstavujeme na koordinačnej porade, kde sú zástupcovia krajanských spolkov, Zväzu Slovákov žijúcich v zahraničí a MŠVVaŠ SR, príp. aj MZV SR. Nasleduje výber podujatí a schválenie rozpočtu na vybrané podujatia. Počas celého kalendárneho roka sa vzdelávajú krajanovia na metodicko-vzdelávacích podujatiach, určených učiteľom MŠ, ZŠ a SŠ s vyučovacím

jazykom slovenským v zahraničí, na záujmovo-vzdelávacích podujatiach pre študentov ZŠ a SŠ s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí a pre folkloristov, tanečníkov a vedúcich slovenských folklórnych súborov v zahraničí. Každé podujatie má niekoľko konkrétnych cieľov závislých od zamerania a obsahu, ale jedným spoločným a základným je udržiavať slovenský jazyk a slovenskú kultúru v zahraničí. K najpopulárnejším podujatiam patrí trojtýždňová Letná univerzita slovenského jazyka a kultúry na pôde ÚJOPu, desaťdňová Letná škola ľudového tanca a koncoročné podujatie Mikuláš a Vianoce na Slovensku. Ročne sa týchto programov zúčastní okolo 450 Slovákov žijúcich v zahraničí. Tento rok bolo vzdelávanie pre krajanov pozastavené kvôli celosvetovej epidemickej situácii. Konala sa len online Letná univerzita slovenského jazyka a kultúry.

V rámci vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov sme organizovali akreditované programy funkčného, funkčného inovačného a aktualizáčného vzdelávania, kde sme za posledné roky zaznamenali veľký nárast účastníkov. Účasť na vzdelávaní rokmi stúpala. V roku 2019 sme mali 895 frekventantov akreditovaných programov a 150 frekventantov odborných seminárov a kurzov šitých na mieru. Tento rok pokračujeme vo vzdelávaní programov otvorených minulý rok, časť vzdelávania realizujeme vzhľadom na epidemickú situáciu dištančne a pripravujeme ďalšie programy na schválenie podľa novej legislatívy.

Kurzy pre verejnosť sú určené širokej verejnosti, inštitúciám, podnikateľským subjektom, ako aj jednotlivcom, ktorí si chcú zvýšiť kompetencie a rozvíjať zručnosti v oblasti profesijného a osobnostného rastu. Jednotlivé cieľové skupiny klientov majú možnosť výberu z aktuálnej ponuky vzdelávaní z oblasti ekonomiky, manažmentu, personalistiky, marketingu, mediácie, práva, osobnostného rozvoja, informačných technológií a cudzích jazykov, ktorých ponuka reflektuje požiadavky trhu i záujem jednotlivcov. Medzi naše najúspešnejšie programy sa radí akreditovaný 200 hodinový program Mediátor. Po jeho úspešnom absolvovaní získa účastník osobitné kvalifikačné predpoklady, odborné vedomosti a zručnosti potrebné na výkon činnosti mediátora podľa zákona 420/2004 Z. z o mediácii v platnom znení. Tento rok sme kvôli epidemickej situácii pozastavili a nere realizovali značné množstvo kurzov pre verejnosť.

CĎV UK je správcom *Študijného a kongresového strediska v Modre Harmónii* pôvodne slúžiaceho na výučbu a ubytovanie pre zahraničných študentov ÚJOPu. Stredisko je vhodné na školenia, semináre, kurzy, pracovné porady, tréningové programy, prezentácie firiem, sústredenia športových a umeleckých kolektívov a pod. Keďže je v ňom k dispozícii všetko „pod jednou strechou“ – ubytovanie, stravovanie, kongresové priestory, učebne, krásna príroda pre relax, slúži nielen pre potreby CĎV, univerzity, ale aj pre verejnosť. Stredisko sa tento rok stalo ako subjekt hospodárskej mobilizácie dočasným domovom pre repatriovaných občanov Slovenska.

Okrem už spomenutých medzinárodných členstiev je CĎV UK členom aj niekoľkých slovenských asociácií pre ďalšie vzdelávanie (Slovenskej akademickej asociácie pre celoživotné vzdelávanie (SAACV), Asociácie inštitúcií vzdelávania dospelých v Slovenskej republike (AIVD), Asociácie univerzít tretieho veku na Slovensku (ASUTV)), ako aj pridruženým členom Asociácie jazykových testovateľov v Európe (ALTE). Sme konzultačným pracoviskom pre študentov univerzity a študenti na našich frekventantoch realizujú výskumy pre svoje záverečné práce.

Aktívne sa zapájame do európskych projektov, ako to boli v minulosti projekty Grundtvig (ELiLL, EFOSEC, VECU, Danube Networkers a i.) a do projektov Erasmus (EduSenNet, TicTac55, SeLiD). Momentálne máme dva

bežiacie projekty Erasmus+ zamerané na vzdelávanie dospelých. Na UJOP je to projekt zameraný na vzdelávacie mobility jednotlivcov KA104 (job shadowing) a na UTV projekt KA204 Strategické partnerstvá, kde sme koordinátorom pre osem zapojených európskych univerzít. Taktiež participujeme na Rozvojovom projekte UK.

Našu činnosť spolu so správou ŠaKS zabezpečujú štyri desiatky interných zamestnancov, spolupracujeme s viac ako 250 externistami. V roku 2019 sme vzdelávali rekordný počet 4 771 frekventantov, čo je v celej pätnásťročnej histórii ČDV UK najviac.

Rok 2020 bol pre nás, tak ako takmer pre každého v sektore vzdelávania vzhľadom na pandémiu infekčného ochorenia COVID-19 vyvolaného koronavírusom SARS-CoV-2 a následné protiepidemické opatrenia, veľkou výzvou spojenou s množstvom zmien. Prezenčná výučba bola niekoľko mesiacov pozastavená. Časť vzdelávania sme realizovali dištančne, množstvo krátkodobých kurzov a vzdelávacích programov sa nerealizovalo. Táto situácia nám ukázala potrebu vzdelávania v online priestore a viac než kedykoľvek predtým dôležitosť a nezastupiteľné miesto dištančného vzdelávania, čo naznačuje jasný smer a nové trendy v ďalšom vzdelávaní dospelých.

Kontakt:

Mgr. Tatiana Ilavská, PhD.

riaditeľka Centra ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave

Odbojárov 10/a, 831 04 Bratislava

tatiana.ilavska@cdv.uniba.sk

www.cdv.uniba.sk

Slávnostné otvorenie 60. akademického roku Jazykovej a odbornej prípravy cudzincov a krajanov Centra ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave (2019, fotoarchív ČDV UK)

Udelenie Pamätnej medaily rektora Univerzity Komenského v Bratislave k 100. výročiu vzniku Univerzity Komenského v Bratislave Jazykovej a odbornej príprave cudzincov a krajanov Centra ďalšieho vzdelávania (2019, fotoarchív ČDV UK)

Slávnostné otvorenie 30. akademického roku Univerzity tretieho veku Centra ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave (2019, fotoarchív ČDV UK)

Udelenie Pamätnej medaily rektora Univerzity Komenského v Bratislave k 100. výročiu vzniku Univerzity Komenského v Bratislave Univerzite tretieho veku Centra ďalšieho vzdelávania (2019, fotoarchív ČĎV UK)

Letná škola ľudového tanca – záujmovo-vzdelávacie podujatie pre krajanov (2019, fotoarchív ČĎV UK)

považuje finančná čiastka, ktorá je poskytnutá organizácií, u ktorej sa neplatí žiaden úrok a tieto peňažné prostriedky bývajú obvykle nevratné - pokiaľ sú splnené podmienky grantu. (*Asociácia pre vzdelávanie a regionálny rozvoj, 2019*) Grant je napríklad charakterizovaný aj ako účelový príspevok na verejne prospešný účel, ktorý sa obvykle získava viacmenej vo verejnej súťaži s anonymným posúdením na základe predloženého projektu. Zatiaľ čo v USA a vo Veľkej Británii je význam slova grant (cena) širší a zahŕňa aj súkromnú dobročinnosť, vo zvyšnej časti Európy sa tým obvykle chápe podpora vedeckých, výskumných, prípadne i kultúrnych projektov, poskytovaná inštitúciami. (*Definitions, 2020*). Grantová schéma má uľahčiť implementáciu projektov, pri ktorých je každý podprojekt alebo konečný prijímateľ príliš malý, aby bol identifikovaný a priori alebo aby bol spravovaný efektívne na individuálnej báze. Schémy môžu byť navrhnuté na regionálnej alebo miestnej úrovni, alebo zamerané na osobitné strategické témy. Umožňujú, aby boli napríklad granty EHP a Nórska ľahšie dostupné pre organizácie, aby reagovali na špecifické rozvojové problémy, napríklad spoločenské začlenenie alebo iniciatívy zamerané na miestny rozvoj. Poskytujú dodatočné finančné zdroje a nenahrádzajú finančnú podporu z iných zdrojov. (*Blokové schémy ..., 2004-2009*) Dôležitým aspektom pre fondy sú však zdroje a ich členenie, pričom na slovenské pomery je možné aplikovať klasifikáciu podľa Hurtyovej na domáce finančné zdroje, ktoré delí na vládne (verejné), kde zaraďuje štát, samosprávu, akademické a vedecké inštitúcie zriaďované štátom a nevládne (súkromné), ako nadácie; nadačné fondy; darcovia, či už jedinci alebo firmy. Zahraničné finančné zdroje delí na vládne a nevládne. (*Hurtyová, 2001*).

Medzi najvýznamnejšie fondy na Slovensku patria napríklad Európske štrukturálne a investičné fondy, Finančný mechanizmus Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórsky finančný mechanizmus, Švajčiarsky finančný mechanizmus, Medzinárodný vyšehradský fond, program Európa pre občanov, program ERASMUS+, Fond na podporu umenia, Program Kreatívna Európa, Národný štipendijný program Slovenskej republiky či programy cezhraničnej spolupráce tzv. Interegy, ako aj ďalšie dotačné zdroje ako dotácie orgánov štátnej správy, dotačné schémy vyšších územných celkov, či dotácie územnej miestnej správy. (*Kašický, 2019*) Z prieskumu Združenia miest a obcí SR (ZMOS) realizovaného od 11. júna do 6. júla 2018 na reprezentatívnej vzorke 382 samospráv z prihraničných okresov Slovenska vyplýva, že napríklad takmer 69 % samospráv na podporu cezhraničnej spolupráce využíva eurofondy, pričom takmer 50 % by uvítalo viac informácií. (*Kaliňák, 2018*)

Fondy v oblasti vzdelávania dospelých

Fondy v súčasnosti predstavujú významný zdroj na financovanie rôznych aktivít a projektov vo vzdelávaní. Na druhej strane fondy predstavujú aj oblasť pre ďalšie vzdelávanie dospelých, ktorí predstavujú hlavnú kategóriu, či už na strane prijímateľov, teda žiadateľov, alebo na strane poskytovateľov, teda administrátorov fondov. Fondy sú obsahovo zložité, formálne a administratívne náročné, rôznorodé a špecificky zamerané. Poznanie spôsobu ich nastavenia, štruktúry a fungovania sú dôležité pre ich efektívne využívanie a čerpanie. V oblasti fondov vzdelávanie dospelých poskytuje možnosť vzdelávať sa v rôznych štádiách jeho rozvoja až do úrovne jeho možností v súlade s jeho záujmami, úlohami a potrebami, či už v tradičných vzdelávacích inštitúciách v rámci vzdelávacieho systému alebo mimo neho, pričom dovoľuje rozmanité a početné prechody medzi vzdelávaním a zamestnaním a umožňuje získavať rovnaké kvalifikácie a kompetencie rôznymi cestami a kedykoľvek počas celého života (*Palán, 1997*).

Vzdelávanie dospelých môže byť realizované v rámci voľného času jedinca alebo napríklad organizované v rámci pracovnej doby, pričom môže byť dobrovoľné alebo povinné a to zo strany zamestnávateľa alebo z legislatívy (*Veteška, 2016*) Na to reaguje aj slovenská legislatíva, podľa ktorej ďalšie vzdelávanie umožní získať

Pokusy o elimináciu interferencií v reči východoslovanských študentov pri osvojovaní si slovenčiny ako cudzieho jazyka¹

Jozef Bilský

Abstrakt

Cieľom príspevku je zmapovať najčastejšie chyby v jazykovom prejave východoslovanských študentov v počiatočnej fáze štúdia slovenčiny ako cudzieho jazyka a ponúknuť riešenia na odstraňovanie týchto javov, opierajúc sa o poznatky našich doterajších výskumov, a to teórie jazykových kontaktov, konfrontačnej gramatiky slovanských jazykov a diachrónej jazykovedy.

Kľúčové slová: didaktika slovenčiny, jazykové kontakty, východoslovanské jazyky, vývin jazyka.

1. Úvod

Je známe, že súčasná² geopolitická situácia vo východnej Európe a s tým spojená kvalita demokracie v porovnaní so Slovenskom je na odlišnej úrovni. V poslednom období³ to môžeme vidieť najmä na vojenskom konflikte na východnej Ukrajine, ktorý vplýva na hospodársky prepád tohto štátu,⁴ čo sa premieta aj do životnej úrovne obyvateľov. Tieto faktory len umocňujú emigráciu tamojších mladých ľudí do (slovanských) štátov Európskej únie, nevynímajúc Slovensku republiku, ktorá je ako člen NATO a EÚ garantom mieru, bezpečnosti, demokracie a geopolitickej stability.

2. Teoretické východiská

2. 1. Metodika a materiálová báza

V článku vychádzame zo skúseností z výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka na pracovisku UJOP ČĎV UK v Bratislave, kde pôsobíme od septembra 2019. Ide o zahraničných študentov predovšetkým z Ukrajiny,⁵ okrajovo aj z Ruska, Bieloruska, prípadne z iných bývalých postsovietskych republík.⁶

Ohľadom odbornej literatúry v oblasti didaktiky sa opierame hlavne o publikácie M. Sedlákovej (2015). Poznatky z konfrontačnej gramatiky slovenčiny a východoslovanských jazykov čerpáme z prác J. Dudášovej-Kriššákovej (2014) a P. Žiga (2012). Pri špecifikácii na študentov z Ukrajiny vychádzame z publikácie M. Čižmárovej – A. Jaškovej (2013) a najnovších štúdií V. Perovskej (2019) a S. Spáčilovej (2019), ktoré sa priamo zaoberajú nami skúmanou problematikou.

¹ Príspevok je výstupom z grantovej úlohy projektu VEGA Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied Dynamické procesy v súčasnej jazykovednej slavistike IV. (Kapitoly z výskumu slovenčiny, poľštiny, rusínčiny a ukrajinčiny) č. 1/0236/20 (2020-2022).

² Máme na mysli rok 2020.

³ Od roku 2013.

⁴ Do roku 2013 ukrajinská hrivna dlhodobo oscilovala na úrovni okolo 10 hrivien za 1 euro. O 5 rokov neskôr (v roku 2018) sa hrivna predávala v kurze 34 hrivien za 1 euro, čo je nárast o 240 % (<https://kurz-euro.zones.sk/kurzzy/UAH-hrivna-ukrajina/>)

⁵ Tu dopĺňame aj informácie z výučby ukrajinských študentov z Prešovskej univerzity, kde sme ako lektor slovenského jazyka pôsobili v roku 2017.

⁶ Učili sme študentov z Kazachstanu, z Uzbekistanu a z Kirgizska.

2.2. Jazykové kontakty

Teóriu jazykových kontaktov do slovenskej jazykovedy vniesla a rozpracovala J. Dudášová-Kriššáková (1993)⁷ vychádzajúc z diela U. Weinreicha *Languages in Contact*. Pod pojmom **jazykový kontakt** sa chápe striedavé používanie dvoch alebo viacerých jazykov tým istým používateľom, v dôsledku čoho vzniká medzi jazykmi vzájomné pôsobenie. V dôsledku jazykového kontaktu nastávajú odchýlky od normy v reči dvojjazyčného individua, teda ide o **jazykovú interferenciu** (tamže, s. 16).

Autorka (tamže, s. 18) upozorňuje, že jazykový kontakt, ktorý vzniká v podmienkach vyučovania cudzieho jazyka, má odlišnú povahu od prirodzeného jazykového kontaktu, vznikajúceho na pomedzí dvoch jazykových kolektívov. Je to spôsobené tým, že jazykový kontakt vznikajúci vo vyučovacom procese je stimulovaný umelo utvorenými podmienkami. Preto sa podľa bádatelky (tamže, s. 19) tieto odchýlky od normy pri výučbe cudzieho jazyka hodnotia vždy ako chyby a na úrovni parole, ktoré nemajú vplyv na zmeny v langue.

2.3 Slovenčina a východoslovanské jazyky

Slovenčina a východoslovanské jazyky predstavujú dva geneticky príbuzné skupiny jazykov, v ktorých sa v rôznej miere rozvíjali alebo utlmovali vývinové tendencie zdedené z praslovančiny. Východoslovanské jazyky v porovnaní so slovenčinou majú pomerne jednoduchý **vokalický systém** (Dudášová-Kriššáková, 2014, s. 81 – 112). Je to spôsobené tým, že na rozdiel od slovenčiny táto skupina jazykov nemá kvantitu, a teda ani dlhé vokály, ani diftongy, ktoré sú nositeľmi kvantity.

Slovenčina patrí k monotonickým jazykom s voľnou kvantitou, ktorej výskyt je regulovaný zákonom o rytmickom krátení. **Konsonantický systém** východoslovanských jazykov sa vyznačuje bohatšou mäkkostnou konsonantickou koreláciou ako slovenčina (tamže). J. Dudášová-Kriššáková (tamže) tieto jazyky zaraďuje ku krajnému konsonantickému typu, kým slovenčinu hodnotí ako prechodný typ medzi krajným konsonantickým a krajným vokalickým typom.

Ruština, ukrajinčina a bieloruština sú podľa bádatelky (tamže) monotonické jazyky s dynamickým prízvukom, ktorého hlavnou zložkou je sila. Akcent v týchto jazykoch je voľný a pohyblivý s dištingtívnou platnosťou. V slovenčine je akcent bez dištingtívnej vlastnosti a je fixovaný na 1. slabiku slova.

Deklinačný systém východoslovanských jazykov a slovenčiny sa v substantívnej deklinácii vyznačuje približne rovnakým počtom gramatických morféme.⁸ V západoslovanských jazykoch, kde patrí aj spisovná slovenčina, sa deklinačný systém substantív zakladá na rozdieloch v gramatickom rode. Substantívna deklinácia východoslovanských jazykov sa vyznačuje archaickým morfológickým systémom, ktorý je založený na pôvodnom kmeňovom princípe, zdedeným zo staroslovenčiny (Dudášová-Kriššáková, 2015, s. 185). Kým súčasná spisovná slovenčina má 12 základných skloňovacích vzorov, východoslovanské jazyky majú 3 deklinačné typy⁹ (Žigo, 2017, s. 78 – 80). Ako vidno, deklinačný systém ukrajinčiny, ruštiny a bieloruštiny je v porovnaní so slovenčinou o poznanie jednoduchší.

⁷ Predovšetkým išlo o diachrónny a synchronný výskum goralských nárečí.

⁸ Podrobnejšie pozri P. Žiga (2012, s. 49 – 55).

⁹ Rusínčina ako spisovný východoslovanský mikrojazyk, ktorý leží západoslovansko-východoslovanskom jazykovom a kultúrnom pomedzí, má 4 deklinačné typy (podrobnejšie pozri štúdiu J. Bilského, 2018).

3. Jazykové interferencie a ich odstraňovanie

So zreteľom na vyššie uvedené rozdiely nám počas našej praxe vyvstalo niekoľko problémových interferencií pri osvojovaní si slovenčiny ako cudzieho jazyka zo strany východoslovanských študentov.

3.1 Hlásokoslovné interferencie

Najzreteľnejším **fonologickým problémom** u východoslovanských študentov je **realizácia** správneho **prízvuku a kvantity**. Prízvuk na rozdiel od morfém, lexém, ale aj kvantita je omnoho abstraktnejší, lebo aj kvantita sa v písanom texte graficky označuje dĺžňom,¹⁰ kým akcent v slovenskom písanom texte „nevidno“. Vzhľadom na vyšší stupeň abstrakcie je (správny) prízvuk u týchto študentov percepčne menej zreteľný. Z našich skúseností vyplýva, že nestačí študenta iba opraviť a vysloviť slovo s prízvukom na prvej slabike, ale je nutné, aby lektor poukázal aj na študentovu nesprávnu výslovnosť.¹¹ Napríklad nehovoríme *Ukrajina*, ale *Ukrajina*. Keď študent počuje rozdiel medzi správnou a nesprávnou realizáciou prízvuku, uvedomí si ju, a to je prvý krok k jeho postupnému správne osvojovaniu. Fonologická rovina jazyka je do veľkej miery abstraktná, preto sa interferencie z tejto jazykovej roviny odstraňujú najťažšie.¹² Vychádzajúc z našej doterajšej praxe¹³ konštatujeme, že automatizácia realizácie správneho prízvuku v slovenčine u východoslovanských študentov sa prejaví spravidla ku koncu prvého semestra. Výsledok sa dostavil po neustálom opravovaní výslovnosti študentov, lebo si to vyžaduje neustály tréning. Problematickejšia situácia bola u prešovských študentov, kde na správnu výslovnosť má nemalý vplyv penultimový prízvuk a neprítomnosť kvantita vo východoslovanských nárečiach,¹⁴ pretože tieto lokálne nárečové javy ukrajinskí študenti považujú za spisovnú normu.

Po ukončení kurzu A1 pred prvým testom sme od týchto študentov dostali otázku, či sa bude hodnotiť **aj** správne **písanie dĺžňov**. Máme pocit, akoby kvantitu vnímali ako redundantný prozodický jav. Preto na začiatku kurzu je potrebné explicitne vysvetliť, že kvantita má v slovenčine dištinktívnu funkciu. Najlepšie na slovách, ktoré už poznajú – napríklad (*cestovný*) *pas* a (*ľudský*) *pás*. Ďalej je potrebné zdôrazniť, aby sa nové slová učili spolu s dĺžňami – tak, ako sa učili nemecké slová, teda spolu s určitými členmi. Alebo ako sa Slováci musia učiť nové slová vo východoslovanských jazykoch – spolu s akcentom. Podľa V. Perovskej (2019, s. 86 – 87) dobrou pomôckou na osvojovanie týchto suprasegmentálnych javov je miestami intenzívnejšie prízvukovanie a preexponovaná výslovnosť dlhých vokálov.

Ďalšou interferenciou, ktorú zaznamenala aj V. Perovská (2019, s. 90), je **nenáležitá palatalizácia** *de, te, ne, le*, resp. *di, ti, ni, li* v cudzích slovách – napríklad /*ma'emat'ika, uñiverzita*/ **a** – naopak – **nepalatalizovaná výslovnosť** slov typu /*nebude*/ namiesto správneho /*ñebud'e*/. Nazdávame sa, že v úvode kurzu je potrebné vysvetliť, že uvedená palatalizácia neplatí v cudzích slovách, teda v tých, ktorých podobné hlásokoslovné varianty sa vyskytujú v slovenčine, v ich rodnom jazyku a zároveň aj v angličtine – napríklad *matematika* – *математика* – *mathematisch* alebo *univerzita* – *университет* – *university*

¹⁰ S výnimkou diftongov.

¹¹ Myslíme si, že z pedagogického hľadiska nie je vhodné, aby lektor takýmto zreteľným zopakovaním chyby dával najavo študentovi jeho pochybenie, ale v tomto prípade sa domnievame, že je to didakticky nevyhnutné.

¹² Domnievame sa, že fonologická rovina je najstabilnejšia aj z diachrónneho hľadiska (Sedláková – Bilský, 2015).

¹³ Rovnaký výsledok sme pozorovali u ukrajinských študentov aj na Prešovskej univerzite, aj na Univerzite Komenského. Rozdiel bol v týždennej hodinovej dotácii a v miere poučenia jazykového vedomia. Bratislavskí študenti mali 14-hodinovú týždennú dotáciu slovenčiny, kým prešovskí dvojhodinový seminár za týždeň a mali poučené jazykové vedomie – išlo o študentov ukrajinčiny (teda lingvistov) v kombinácii s iným jazykom v odbore prekladateľstvo alebo učiteľstvo.

¹⁴ K rovnakému záveru dospela aj V. Perovská (2019, s. 85).

Z oblasti výslovnosti sme zaznamenali realizáciu hlásky *f* namiesto *u* **na konci slov a slabík** – napríklad /d'iefča/. Rovnaký jav zistila i V. Perovská (tamže) a implicitne to vysvetľuje rusko-ukrajinskými jazykovými kontaktmi, keďže úplná **neutralizácia *v* > *f*** sa nerealizuje ani v slovenčine, ani v ukrajinčine, ale v ruštine áno. Z našich skúseností vyplýva, že Ukrajinci ovládajú ruštinu na veľmi dobrej úrovni, preto s vysvetlením autorky súhlasíme.

3.2 Morfológické interferencie

Z deklinácie majú títo študenti miestami problém správne zaradiť **substantívum do gramatického rodu**, najmä ak je v danom slove rod odlišný v slovenčine v porovnaní s ich rodným jazykom alebo ak ide o odlišné lexémy. Napríklad slovo *Гараж* je v ukrajinčine maskulínium. *Lekáreň* sa po ukrajinsky povie *anmeka*. Vzhľadom na to, že v slove *lekáreň* je v N sg. pre feminína rodovo atypická relačná morféma, zaraďujú to slovo k maskulínam. M. Sedláková (2015, s. 62) uvádza, že práve dvojice slov *lod' – žalud'*, *ciel' – postel'* robia cudzincom najväčšie problémy pri určovaní rodu. Autorka (tamže) dodáva, že pri feminínach navyše treba rozlíšiť vzory *dlaň* a *kosť*. Preto bádatel'ka (tamže) navrhuje nahradiť tieto vzory pre cudzincov slovami *lekáreň* a *možnosť*. Nám sa osvedčilo lexému *lekáreň* uvádzať ako vzorové slovo aj pri rodovej kategorizácii, keďže *anmeka* je v ukrajinčine feminínium, tak aj jeho slovenský preklad *lekáreň* je tiež feminínium. Analogicky sú potom feminína aj ďalšie slová končiace na *-eň*, teda *tlačiareň*, *čakáreň*, *kaviareň* či *jedáleň* a v G sg. i v N pl. majú sufix *-e*. Kým feminína končiace na *-osť* (*kosť*, *možnosť*, *známosť*) majú v G sg. i v N pl. sufix *-i*.

Podľa učebnice I. Andorovej a kol. (2017) ohľadom **L sg.** učíme, že neživotné maskulína, ktorých koreňová morféma sa končí na nie mäkký konsonant, je sufix *-e* (*o dome*, *v zošite*). V skupine maskulín s koreňovou morfému končiacou na mäkký konsonant je sufix *-i* (*na stroji*, *o kľúčí*). Výnimku tvorí skupina slov typu *v kalendári*, *v hoteli*. Študentom túto nepravidelnosť vysvetľujeme tak, že neživotné maskulína podobne znejúce v slovenčine a v angličtine (*kalendár – calendar*, *hotel – hotel*) tvoria túto výnimku. Analogicky – podľa zakončenia na *-ár* – tu patrí aj slovo *pohár*.

Z konjugácie východoslovanskí študenti majú problém osvojiť si používanie verba *byť* v préterite a v kondicionáli.¹⁵ Často hovoria *išla do školy* namiesto *išla som do školy* alebo *robila by úlohu* namiesto *robila by som úlohu*. S. Spáčilová (2019, s. 137) podľa O. O. Vaščenka a R. Garbuzovej uvádza, že ide o dlho pretrvávajúci typ chyby a je potrebné študenta v prehovore zastaviť a opýtať sa ho *Kto išiel do školy? Kto by robil úlohu?* My sme sa našich študentov pýtali podobne. *Kto by robil úlohu namiesto vás? Kto išiel do školy za vás?* Tento postup sa nám osvedčil a študent si v danom momente uvedomí chybu a sám sa opraví.

Ďalšou interferenčnou chybou sú tvary 3. os. sg. v a-verbách:¹⁶ *on/ona/ono pozeraje, čítaje, počúvaje*. Tieto interferencie vznikajú z toho, že vo východoslovanských jazykoch **kontrakcia**¹⁷ neprebehla, resp. sa vykonala čiastočne (Dudášová-Kriššáková, 2015, s. 157). Študentom pri odstraňovaní tejto interferencie pomáhamo pomocou názornej ukážky. Na jednej strane papiera ukážeme nekontrahovanú formu *-aje-*, potom papier zložíme

15 S. Spáčilová (2019, s. 135) to hodnotí ako typickú interferenčnú chybu vplyvom materinského jazyka a uvádza aj vynechávanie gramatických morfém *si*, *sme*, *ste*. Z našich skúseností vyplýva, že uvedená absencia sa týka predovšetkým tvaru *som*.

16 Vychádzame z klasifikácie verb podľa M. Uličnej a kol. (2015, s. 47).

17 Kontrakcia (stiahnutie) spolu s denazalizáciou a so zánikom a vokalizáciou jerov patrí k trom posledným zmenám zo sklonku praslovanskej jednoty a zo začiatku samostatného vývinu slovanských jazykov v 10. – 11. storočí, pričom iba zánik a vokalizácia jerov má celoslovanský charakter (Dudášová-Kriššáková, 2015, s. 30).

a na druhej strane ukážeme formu *-á-* s vysvetlením, že 3 hlásky sa stiahli do jednej a aby sa tam „zmestili“, kontrahovaná hláska musí mať dĺžku.

Východoslovanskí študenti majú spočiatku problém i pri učení **sa modálnych verb** a pri konštrukciách v súvislosti čo **rád robím**. Po tvare *rád/rada* v slovenčine nasleduje verbum v konjugácii, kým po modálnych verbách infinitív. Napríklad *chcem čítať*, ale *rád čítam*. Väčšina týchto študentov aj po *rád/rada* používa infinitív (*ja rád čítam*). Preto po prebratí uvedených tém je potrebné so študentmi robiť súhrnné cvičenia, kde majú povedať, čo *radi robia* a čo *chcú robiť*.

3.3 Ostatné interferenčné javy

Z iných problémov by sme radi dali do pozornosti fakt, že vplyvom základného počítačového písma Calibri (nielen slovanskí) študenti majú problém s písaním mäkčeňov na konci tvarov v slovách typu *kosť*, *keď*, *žiaľ*. Ako vidíme, mäkčeň má v tomto písme podobnú formu ako dĺžeň. Preto odporúčame pre cudzincov učiacich sa slovenčinu používať v prezentáciách a iných materiáloch im určeným používať písmo Times New Roman, kde sa mäkčeň zreteľne odlišuje od dĺžna.¹⁸ Myslíme si, že už v počiatočných štádiách výučby je opodstatnené východoslovanským študentom poskytnúť materiál¹⁹ o homonymných výrazoch v slovenčine a v ich materinskom jazyku, aby si čo najskôr mohli zafixovať dané **lexikálne rozdiely**.

4. Záver

Predpokladáme, že vzhľadom na všeobecnú globalizáciu sveta a s tým spojenú migráciu obyvateľstva sa bude počet zahraničných študentov na slovenských vysokých školách zvyšovať. Preto didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka by mala aj naďalej zostať v centre pozornosti vedeckého bádania. Myslíme si, že je prínosné, ak lektor slovenského jazyka má poznatky z konfrontačnej gramatiky slovanských jazykov. Tie potom môže implementovať vo výučbe slovenčiny ako cudzieho jazyka u slovanských študentov, čím dokáže eliminovať fixáciu jazykových interferencií spôsobených vplyvom ich materinského jazyka. Nazdávame sa, že u slovanských zahraničných študentov je náležité implementovať poznatky zo slavistiky aj do výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka.

Literatúra:

ANDOROVÁ, I., 2017. *Tri, dva jeden – slovenčina. Slovenčina ako cudzí jazyk. Úroveň A2*. 1. vyd. Bratislava: Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4356-5.

BILSKÝ, J., 2018. Substantívna deklinácia v spisovnej rusínčine a slovenčine na pozadí pádového synkretizmu. In: *20 rokov vysokoškolskej rusinistiky na Slovensku: zborník referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 17. – 19. októbra 2018 na Prešovskej univerzite*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove – Centrum jazykov a kultúr národnostných menšín – Ústav rusínskeho jazyka a kultúry, s. 326 – 338. ISBN 978-80-555-2081-0.

ČIŽMÁROVÁ, M. – JAŠKOVÁ, A., 2013. *Ukrajinsko-slovenská homonymia. Slovník ukrajinsko-slovenských medzijazykových homonym. Українсько-словацька омонімія. Словник українсько-словацьких міжмовних омонімів*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-0759-0.

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J., 1993. *Goralské nárečia. Odras slovensko-poľských jazykových kontaktov na fonologickej rovine*. 1. vyd. Bratislava: VEDA. ISBN 80-224-0354-7.

¹⁸ Porovnaj *kosť*, *keď*, *žiaľ* a *kosť*, *keď*, *žiaľ*.

¹⁹ Napríklad M. Čižmarová – A. Jaškovú (2013) alebo M. Sedlákovú a kol. (2013, s. 71 – 73).

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J., 2014. *Fonologický systém slovanských jazykov z typologického hľadiska*. 1. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-1229-7.

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, J., 2015. *Vývin rusínskeho jazyka a dialektológia*. 1. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-1294-5.

PEROVSKÁ, V., 2019. Problémy pri osvojovaní si slovenčiny ako cudzieho jazyka u ukrajinských študentov. Vybrané javy na zvukovej rovine. In: *Jazyk a kultúra* [online]. Roč. 10, č. 39 – 40, s. 83 – 92. [cit. 22. mája 2020]. Dostupné z: <https://www.ff.unipo.sk/jak/aktualnecislo.html>

SEDLÁKOVÁ, M. a kol., 2013. *Slovenčina pre cudzincov. Pracovné listy*. 1. vyd. Košice: Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach. ISBN 978-80-8152-095-2.

SEDLÁKOVÁ, M., 2015. Prezentácia lingvistického obsahu a metód pri vyučovaní slovenčiny ako cudzieho jazyka. In: *Praktická didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka pre študentov slovakistiky*. 1. vyd. Košice: Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach, s. 53 – 74. ISBN 978-80-8152-250-5.

SEDLÁKOVÁ, M. – BILSKÝ, J., 2015. Nárečie bardejovskej Dlhej Lúky po viac ako polstoročí od výskumu F. Buffu. In: *Jazykovedné štúdie XXXII. Prirodzený vývin jazyka a jazykové kontakty*. Bratislava: VEDA, s. 238 – 244. ISBN 978-80-224-1494-4.

SPÁČILOVÁ, S., 2019. K vybraným problémom používania verb v ústnych prejavoch ukrajinských študentov hovoriacich po slovensky. In: *Jazyk a kultúra* [online]. Roč. 10, č. 39 – 40, s. 131 – 142. [cit. 22. mája 2020]. Dostupné z: <https://www.ff.unipo.sk/jak/aktualnecislo.html>

ULIČNÁ, M. a kol., 2015. *Tri, dva jeden – slovenčina. Slovenčina ako cudzí jazyk. Úroveň A1*. 1. vyd. Bratislava: Centrum ďalšieho vzdelávania Univerzity Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-3869-1.

ŽIGO, P., 2012. *Analógie a anomálie v substantívnej deklinácii slovanských jazykov*. Bratislava: VEDA. ISBN 978-80-224-1259-9.

ŽIGO, P., 2017. *Vývin substantívnej deklinácie v slovanských jazykoch*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4239-1.
<https://kurz-euro.zones.sk/kurzy/UAH-hrivna-ukrajina/> [cit. 22. mája 2020].

Kontakt:

PhDr. Jozef Bilský, PhD

Centrum ďalšieho vzdelávania, Univerzita Komenského v Bratislave

Jazyková a odborná príprava cudzincov a krajanov

Žižkova 10, 811 02 Bratislava

jozef.bilsky@cdv.uniba.sk